

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΑ ΕΝ ΣΥΓΚΡΙΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΑ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ
ΛΑΩΝ*

Τὸ κούτρουλο παιδί

(ΜΕΣΣΗΝΙΑ)

Ήτανε μία φορά ένας γέρος και μιὰ γριά κ' εἶχανε ἕνα κούτρουλο παιδί· ἄμα μεγάλωσε τὸ παντρέψανε. Καθότανε λοιπὸν αὐτὸ, γαμπρὸς πλιά, κ' ἐκαμάρωνε. Ὅταν ἔσωσαν τὰ καρβέλια τοῦ γάμου ἐζυμώσανε μιὰ πίττα καὶ τὴν ἔστειλαν εἰς τὸ φούρνο. Λέει ὁ γέρος στὸ κούτρουλο παιδί νὰ πάη νὰ φέρῃ τὴν πίττα· λέει τὸ κούτρουλο παιδί:

Ἐγὼ εἶμαι κούτρουλο παιδί καὶ καμαρώνω,
καὶ τὴ μύτη μου ζαρώνω,
κι ἀπὸ χάμου χάμου τὴ σαρώνω.

Λέει: «Πήγαινε, νύφη, νὰ φέρῃς τὴν πίττα. — Ἐγὼ εἶμαι νύφη καὶ καμαρώνω, καὶ τὴ μύτη μου ζαρώνω, κι ἀπὸ χάμου χάμου τὴ σαρώνω. — Πήγαινε σύ, γριά. — Ἐγὼ εἶμαι γριά καὶ καμαρώνω, καὶ τὴ μύτη μου ζαρώνω, κι ἀπὸ χάμου χάμου τὴ σαρώνω». Ὑστερα ἀπὸ τὰ πολλὰ πῆγε πλιά τὸ κούτρουλο παιδί. Ἦφερε τὴν πίττα καὶ τὴν ἔβαλαν νὰ ξεραθῇ.

Πέρασε ἡ ἀλεποῦ ἀπὸ κεῖ, εἶδε τὴν πίττα, τὴν ἀρπάζει, φεύγει. Ἐφαγε τὴν ψίχα ὅλη καὶ ἄφησε μόνο τὴν κόρα. Βρίσκει καὶ μιὰ τσίτσα κρασί, τὸ πίνει οὐλο. Στὸ δρόμο ἀπαντάει ἕνα γάιδαρο· βγάνει τὴν πίττα· «χ..., γάιδαρε, γιατί σ' ἔφαγα» καὶ τὴν γιομίζει γκαβαλίνες· ὕστερα μὲ τὴν τσίτσα· «κατούρα, γάιδαρε, γιατί σ' ἔφαγα» καὶ τὴν γιομίζει κάτουρα.

Πάει, πάει, βρίσκει ἕναν τσοπάνη μὲ τὰ πρόβατά του καὶ τοῦ φωνάζει ἀπὸ μακριά: «Τσοπάνη, τσοπάνη, μάζωξε τὰ σκυλάκια σου καὶ τὰ λαγωνικάκια σου, νὰ μὴ μὲ φᾶνε· γιατί σοῦ φέρνω μιὰ τσίτσα κρασί, καὶ μιὰ πίττα ζεστή ζεστή· καὶ νὰ μοῦ δώσης τὸ καλλίτερό σου ἀρνάκι». Ἐκεῖνος τῆς εἶπε: «Κρέμασέ τα στὴν ἀγκοριτσά». Πάει ἡ ἀλεποῦ, διαλέγει τὸ καλλίτερο ἀρνάκι, τὸ παίρνει καὶ φεύγει. Πάει ὁ τσοπάνης νὰ φάῃ τὴν πίττα, τί νὰ ἰδῇ, ὅλο γκαβαλίνες· πάει νὰ πιῇ, ὅλο κάτουρα. «Ἄ τί μοῦ ᾤφτισε!» Ἀμολάει τὰ σκυλάκια του καὶ τὰ λαγωνικάκια του, μὰ ποῦ νὰ τὴν φτάσουν, αὐτὴ εἶχε πάρει δρόμο.

Πάει στὴν καλύβα τῆς, ἀφήνει ἐκεῖ τὰ ρνάκι καὶ τοῦ λέει: «Ἐγὼ πάου νὰ

* Ἐδημοσιεύθη εἰς Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας, τ.Α' (1883-84), σ. 278-288.

σοῦ φέλω, κύο κύο¹ νελάκι καὶ δοσελοῦλι χοταλάκι» (γιατὶ ἦταν ψευδὴ ἢ ἀλεποῦ). Καὶ τὸ προφωνάει νὰ μὴν ἀνοίξῃ κἀνενοῦ τὴν πόρτα καὶ φεύγει. Ἐκεῖ ὁ λύκος, κάπου ἐμυρίστηκε τάρνι, καὶ πάει καὶ κτυπάει τὴν πόρτα: «Ἄνοιξε ποῦρθ' ἢ μάννα σου [ὁ διηγούμενος λέγει ταῦτα μὲ χονδρὴν φωνήν] καὶ σοῦ φέρνει κρύο κρύο νεράκι καὶ δροσεροῦλι χορταράκι». Τὸ ἀρνάκι ἀκουσε τὴν χονδρὴ φωνή, κατάλαβε πῶς δὲν ἦταν ἡ ἀλεποῦ καὶ λέει: «Δὲν εἶσαι σὺ ἡ μαννοῦλα μου, μόν' εἶσαι λύκος καὶ μὲ τρῶς. Δὲν ἀνοίγω». Ὁ λύκος πάει στὸ γύφτο καὶ τὸν ἔβαλε νὰ τοῦ σπλαχνίσῃ τὴ γλῶσσα του, καὶ πάει πάλι στ' ἀρνάκι. «Ἄνοιξε ποῦρθ' ἢ μάννα σου. — Βάλε τὸ ποδαράκι σου ἀπὸ τὴν τρουπίτσα νὰ ἰδῶ». Πάει νὰ τὸ βάλῃ ὁ λύκος δὲν ἐχώραγε. «Δὲν εἶσαι σὺ ἡ μαννοῦλα μου, μόν' εἶσαι λύκος καὶ μὲ τρῶς». Σηκώνεται φεύγει, πάει πάλι στὸ γύφτο καὶ τότε βάνει νὰ τοῦ σπλαχνίσῃ τὸ πόδι του. Σὰν ἐγύρισε πίσω ἔχωσε τὸ πόδι του μέσα στὴν τρουπίτσα καὶ τοῦ ἀνοίξε τάρνι. Ἄμα ἐμπήκε μέσα, λέει ὁ λύκος: «Ἐλα τώρα νὰ χορέψωμε κι ὁποῖος ἀποστάσῃ προτιήτερα νὰ τότε τρώῃ ὁ ἄλλος». Πάει τάρνι, τί νὰποκάνῃ; Χορεύουν, χορεύουν, ἀποσταίνει τάρνι· τοῦ τρώει ὁ λύκος τὸ ἓνα ποδαράκι· χορεύουν πάλι, ἀποσταίνει τάρνι, καὶ τοῦ τρώει καὶ τᾶλλο, ὥς ποῦ τοῦφαγε καὶ τὰ τέσσερα. Ὑστερα κάθεται καὶ τὸ τρώει ὅλο, γιομίζει τὸ τομάρι του κόκκαλα καὶ ἄχυρα καὶ τὸ βάνει ἀπάνου στὴν ἀστράχα καὶ φεύγει.

Ἔρχεται ἡ ἀλεποῦ, βροντάει, φωνάζει, ποῦς νὰ τῆς ἀνοίξῃ; Ἀποφασίζει καὶ μπαίνει ἀπὸ τὰ κεραμίδια. Ἐκεῖ τηράει, τί νὰ ἰδῇ; «Ἄ, λέει, ἐγὼ νὰ σὲ διορθώσω!» Πάει τὸ λοιπὸν, κι ἐκεῖ ἀπανταίνει στὸ δρόμο ἓνα κάρρο φορτωμένο ψάρια, πέφτει καὶ κάνει τὴν ξερὴ. Τὴ βλέπει ὁ καροτσέρης. «Μπρέ, λέει, νὰ ἓνα ὠραῖο γουναρικὸ ποῦ θὰ βγάλω ἀπὸ τὸ τομάρι τῆς» καὶ τὴ φορτώνει στὸ κάρρο. Ἐκείνη ἔτρωγε, ἔτρωγε ψάρια, ἔβανε καὶ στὸ σακκουλάκι τῆς· ὕστερα ἀπὸ τὰ πολλὰ δίνει μιὰ κι ἂν τὴν πιᾶσῃς. Πάει στὴν καλύβα τῆς καὶ κρεμᾷ τὰ ψάρια ἀπὸ πάνου ἀπὸ τὴν πόρτα.

Βγαίνει ὀξω, ἀπανταίνει τὸ λύκο. «Γειά σου κυρὰ Μαριά, τί κάνεις, καλὰ εἶσαι; — Καλὰ, κουμπάρε Νικολό, δὲν ἔρχεσαι ἀπὸ τὸ σπίτι; τοῦ λέει. Μὰ τήραξε καλὰ νὰ μὴ τηράξῃς κατὰ πάνου ἅμα μπῆς, γιατί εἶναι βελόνια καὶ θὰ πέσουν στὰ μάτια σου». Πᾶνε στὴν καλύβα τῆς, ὁ λύκος δὲν ἐμπόρειγε νὰ βαστάξῃ, κάνει ἔτσι τὰ μάτια του, τί νὰ ἰδῇ; «Βρέ, κουμπάρα, λέει, ποῦ τὰ ἡῶρες αὐτὰ τὰ ψάρια; — Στὸ γιαλὸ πῆγα καὶ τὰ ψάρεψα. — Πῶς τὰ ψάρεψες; δὲν μπορῶ καὶ γώ; — Μπράβο, τοῦ λέει, ἔλα νὰ σοῦ δείξω». Τὸν πηγαίνει τὸν καλὸ σου τὸ λύκο στὴ θάλασσα, τοῦ κρεμάει ἀπὸ τὸ λαιμὸ ἓνα πιθάρι, γιὰ νὰ βάλῃ τάχατες τὰ ψάρια μέσα, καὶ τὸν ρίχνει στὴ θάλασσα. Φωνάζει ὁ λύκος: «Κυρὰ Μαριά, ποῦ εἶν' τὰ ψάρια; — Παραμέσα· τράβα βαθύτερα» τοῦ λέει ἡ ἀλεποῦ. Τραβάει ὁ λύκος βαθύτερα καὶ πνίγηκε καὶ τοῦ φωνάζει ἡ ἀλεποῦ: «Σὺ ἦσουν ποῦ μοῦφαγες τάρνάκι μου, νὰ κι ἐγώ, σὲ διορθώσω!»

Παραλλαγή Α'. Ἡ ἀλεποῦ ἄφησε τὸν λύκο εἰς τὴ θάλασσα κ' ἔφυγε.

1. Προφέρεται κύο.

Ἐκεῖ περνάει ἀπὸ πάνου ἓνας κόρακας. Τοῦ φωνάζει ὁ λύκος: «Ἐλα κόρακα νὰ με γλυτώσης». Μὰ ὁ κόρακας τράβηξε τὸ δρόμο του. Πέρασε κ' ἓνας γάιδαρος. «Ἐλα γάιδαρε νὰ με γλυτώσης». Πάει ὁ γάιδαρος, δίνει μιὰ κλωτσὰ τοῦ πιθαριοῦ τὸ κάνει χίλια τρίμματα. Βγαίνει ὁ λύκος, τρώει τὸ γάιδαρο.

Παραλλαγή Β'. (Ἐλλεῖπει τὸ ἐπεισόδιον τῶν ἰχθύων καὶ τὰ μετὰ ταῦτα). Ἄμα εἶδε ἡ ἄλεπού φαγωμένο τάρνακι της, βγαίνει ὧς καὶ πάει γυρεύοντας νὰ βρῇ τὸ λύκο, νὰ τοῦ φτιάσῃ καμμία δουλειά. Ἐκεῖ τὸν ἀπανταίνει στὸ δρόμο. «Γειά σου, κυρὰ Μαριά! — Καλῶς τὸν κουμπάρο Νικολό. Δὲν πᾶμε, κουμπάρε, στοῦ παπᾶ τὰ κατωγάκια πῶχει μπόλικο παστὸ νὰ φᾶμε νὰ χορτάσωμε; — Ἀκοῦς ἐκεῖ;» λέει ὁ λύκος. Πᾶνε τὸ λοιπὸν στοῦ παπᾶ τὰ κατωγάκια, χώνουνται ἀπὸ μιὰ μικρὴ τρουπίτσα καὶ καταχερίζουνε τὸ παστὸ καὶ τὸν πασπαλά τοῦ παπᾶ. Ἐρρίχτη ὁ λύκος στὸ παστὸ, ἔφαγε, ἔφαγε, ποῦ πρίστη καὶ δὲν μποροῦσε νὰ κουνηθῇ· ἡ ἄλεπού ἔτρωγε λίγο πασπαλά, ἔβανε καὶ στὸ σακκουλάκι της, καὶ ὕστερα ἐχοροπήδα καὶ ἐφώναζε:

Στοῦ παπᾶ τὰ κατωγάκια,
κωλολάβδια θελὰ πέσουν.
Τρώει ὁ λύκος τὸ παστὸ,
κ' ἡ ἄλεπού τὸν πασπαλά.

Ἀκοῦει ὁ παπᾶς τὰ τραγουδία καὶ τὸ σάματά, ξυπνάει τὴν πάπαδιᾶ, ἀρπάζουν ἀπὸ ἓνα συνδραῦλιστο ὃ καθένας καὶ τρέχουν στὸ κατῶι. Καθὼς τοὺς βλέπει ἡ ἄλεπού, δίνει μιὰ, χώνεται ἀπὸ τὴν τρουπίτσα, φεύγει. Πάει κι ὁ λύκος νὰ φύγῃ, ποῦ νὰ χωρέσῃ, καθὼς ἦτανε πρισμένος! Τὸν ἀρχίζουν τὸν καλὸν σου, νὰ καὶ τούτῃ, νὰ καὶ τὴν ἄλλῃ, τὸν ἔκαμαν τοῦ ἀλατιοῦ, καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ ξέφυγεν ἀπὸ τὴν πόρτα καταματωμένος καὶ σὲ κακὴ κατάστασι.

Ἡ ἄλεπού σὰν ἐβγήκε, πάει καὶ πλύνεται εἰς ἓνα νερὸ καὶ ὕστερα κυλιέται εἰς κοκκινόχωμα νὰ φαίνεται σὰν αἵματα. Ἀπέκει πάει στὴν καλύβα της, βάνει σ' ἓνα κακκάβι θερμὸ καὶ βράζει πολὺ, βγάνει τὸ κακκάβι ὧς ἀπὸ τὴν πόρτα της, βάνει ἀπὸ πάνου ἓνα σκέπασμα νὰ φαίνεται, μαθές, σὰν καναπές καὶ πάει καὶ βρίσκει τὸ λύκο. «Βρὲ κουμπάρε, τί εἶν' αὐτὰ ποῦ πάθαμε; — Τί ἔπαθες, ποῦ μένα με κάμαν τ' ἀλατιοῦ. — Ἀμμή μένα; Δὲ βλέπεις σὲ τί χάλι μ' ἔκαμαν; Ἀλλὰ πᾶμε ὧς ἀπὸ τὴν καλύβα μου νὰ καθήσουμε στὴν λιακάδα». Πᾶνε ἐκεῖ, ἡ ἄλεπού πλιά κοπλιμένα, «ὀρίστε, περάστε ἀπὸ πάνου, στὸν καναπέ». Πάει ὁ λύκος νὰ καθήσῃ, βουλιάζει, πέφτει στὸ θερμὸ, ζεματίζεται καὶ ψόφησε. Τόνη βλέπει ἡ ἄλεπού: «Καλὰ εἶσαι τώρα; Νὰ ποῦ μοῦφαγες τάρνακι μου!»

Παραλλαγή Γ'. Τὰ ἀνωτέρω ἐπεισόδια πολλάκις συγγέονται. Ἡ ἄλεπού ὁδηγεῖ τὸν λύκο εἰς τοῦ παπᾶ τὰ κατωγάκια, καὶ κατόπιν εἰς τὴν θάλασσαν ὅπου τὸν πνίγει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Παραμύθιον κοινότατον ἐν Πελοποννήσῳ. Ἀνήκει δὲ εἰς τὸν κύκλον τῆς παγκοσμίου μεσαιωνικῆς ἐποποιίας τῶν ζώων, τῆς *älwpekos*, περὶ ἧς, ὡς ἐπίσης καὶ περὶ τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κύκλον ἀναγομένων ἐλληνικῶν μεσαιωνικῶν ποιημάτων, ἐν ἐκτάσει πραγματευόμεθα ἐν ἀνεκδότῳ ἡμῶν συγγράμματι περὶ δημωδῶν ἐλληνικῶν βιβλίων². Τὸ προκείμενον παραμύθιον οὐδὲν χάσμα πληροῖ τῆς μεσαιωνικῆς ἐποποιίας, ὡς ἡ *φυλλάδα τοῦ γαδάρου*, παρουσιάζει ὁμως παραλλαγὰς τινὰς καὶ λεπτομερείας ἀρκετὰ περιέργους, ἅς ἀμέσως κατωτέρω ἐξετάζομεν.

Τὰ ἐν τῷ παραμυθίῳ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς διὰ δόλου καταβροχθίσεως τοῦ ἀρνίου ὑπὸ τοῦ λύκου δὲν ἀπαντῶσι, καθ' ὅσον ἡξεύρομεν, ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς κλάδοις τῆς ἐποποιίας τῆς *älwpekos*. Τὴν λέπτυνσιν μόνον τῆς φωνῆς τοῦ λύκου πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ ἀρνίου εὐρίσκομεν ἐν ρωσσικῷ τινὶ παραμυθίῳ. Ἐν τούτῳ μάγισσά τις, τῇ βοηθείᾳ ὁμοίως σιδηρουργοῦ, λεπτύνει τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν φωνὴν τῆς, ὅπως ἀπατήσῃ καὶ ἀρπάσῃ ἐν παιδίον, προσποιουμένη τὴν φωνὴν τῆς μητρός του³. Ὁμοίως καὶ ἐν παραμυθίῳ τῆς Βουκοβίνης. Ἡ γίδα παραγγέλλει εἰς τὰ τρία κατσικάκια τῆς νὰ μὴ ἀνοίξωσιν, ἂν δὲν ἀκούσωσι τὴν φωνὴν τῆς. Ἐρχεται ὁ ἄρκτος, ἀλλ' ἐνεκα τῆς χονδρῆς φωνῆς αὐτῆς τὰ κατσικάκια δὲν ἀνοίγουσι. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ κουμπάρα ἄρκτος τὰ προσκαλεῖ με φωνὴν λεπτότεραν, ἀνοίγουσι καὶ τρώγῃ τὰ δύο ἐξ αὐτῶν. Ἡ γίδα ἐκδικεῖται, προσκαλέσασα τὸν ἄρκτον, τὴν σύζυγόν του καὶ τὸν λύκον εἰς συμπόσιον. Ὁρύττει λάκκον καὶ ἐπ' αὐτοῦ τίθησι ἔδραν κηρίνην, ἐφ' ἧς καθίζει τὸν ἄρκτον. Παρατεθείσης τῆς τραπέζης, ἀνάπτει κρυφίως πῦρ, ἡ κηρίνη ἔδρα τήκεται καὶ ὁ ἄρκτος πίπτει εἰς τὸ πῦρ καὶ καίεται⁴.

Τὸ ἐπεισόδιον ὁμως τῆς κλοπῆς τῶν ἰχθύων ἐκ τοῦ ἀμαξίου τῶν ἰχθυοπωλῶν, καὶ τῆς ἐξαπατήσεως καὶ τοῦ ὀλέθρου τοῦ λύκου εἶναι κοινότατον εἰς τὰς πλείστας σχεδὸν παραλλαγὰς τῆς μεσαιωνικῆς ἐποποιίας. Ἐν μιᾷ τῶν γαλλικῶν παραλλαγῶν τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος (*Le roman du renard* τοῦ *Pierre de Saint-Cloud*) ἡ πονηρὰ ἀλώπηξ εἶδεν εἰς τὸν δρόμον ἐν ἀμάξιον φορτωμένον χέλια· προσεποιήθη τὴν νεκράν, ὁ δὲ ἀμαξηλάτης ἀπατηθεὶς ἔρριπεν αὐτὴν εἰς τὸ ἀμάξιον, ὁπόθεν ἐκείνη χορτασθεῖσα παρέλαβε καὶ ὅσα ἄλλα χέλια ἠδυνήθη καὶ ἔδραπέτευσε, μυκτηριζουσα τὸν εὐπιστον ἀμαξηλάτην. Μεταβᾶσα δὲ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἔκοψε τὰ χέλια καὶ τὰ ἐτηγάνιζε διὰ νὰ συμφάγῃ μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων τῆς (*Renard*, *Fuchs* κλπ. ἀρσενικοῦ γένους). Ἡ ὁσμὴ προσεῖλκυσε τὸν εὐήθη λύκον *Isengrin*, ὅστις προσῆλθε καὶ ἔκρουσε τὴν θύραν· τῷ ἀπεκρίθησαν ὁμως ὅτι πρέπει νὰ περιμείνῃ μέχρις ὅτου ἀποφάγωσιν οἱ καλόγηροι. Ζητήσας δ' ἐξηγήσεις, μαυθάνει ὅτι ἡ

2. Βλέπε καὶ Ἑστία, τ. Δ', 1877, σ. 659 κέ.

3. *Ralston*, *Contes populaires de la Russie*, trad. Beneyre, 1874, σ. 163. (Ἡ μάγισσα).

4. *Zeitschrift f. deutsche Mythologie u. Sittenkunde*, τ. I, σ. 469-471.

άλωπηξ μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτῆς περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα, καὶ κατὰ κανόνα νηστεύουσι τρώγοντες ὀψάρια παχύτατα καὶ νοστιμώτατα. Ὁ λύκος ἐξέφρασε τὸν πόνον του νὰ γίνη καὶ αὐτὸς καλόγηρος, ὅπως δὲ κείρη αὐτὸν δῆθεν ἡ ἀλώπηξ, ἐπιχέει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὀλόκληρον χύτραν πλήρη ζέοντος ὕδατος καὶ ἐμάδισεν οὕτως ὅλον του τὸ δέρμα· ἀλλ' ἐν τεμάχιον ἐγχέλυσος ἀπεξημίωσεν αὐτὸν διὰ τὸ πάθημα. Κατόπιν ἐζήτησε νὰ τὸν ὀδηγήσωσι ποῦ ἐψάρευσαν τὰ ὀψάρια ἐκεῖνα, ἡ δὲ ἀλώπηξ τὸν ἔφερεν εἰς πλησίον τέναγος πεπηγὸς, ἔνθα οἱ χωρικοὶ εἶχον κάμει μίαν ὀπὴν διὰ ν' ἀντλῶσιν ὕδωρ· παρὰ τὴν ὀπὴν ὑπῆρχε κάδος μετὰ σχοινίου, ὃν προσέδεσεν ἡ ἀλώπηξ εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ λύκου, λέγουσα ὅτι δι' ἐκείνου ἀλιεύουσιν· οὕτω δ' ὁ λύκος, ἀδυνατῶν νὰ φύγῃ, ἔμεινεν ἐκεῖ μέχρι τῆς πρωΐας, ὅποτε κύνες καὶ κυνηγὸς ἐπέπεσαν κατ' αὐτοῦ καὶ μόλις κατῴρθωσε νὰ σωθῇ αἱματόφυρτος, ἀποκοπείσης τῆς οὐρᾶς αὐτοῦ.

Τοῦτο δὲ τὸ ἐπεισόδιον φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ πυρὴν τῆς ἐποποιίας τῆς ἀλώπεκος, ὁ κορμὸς ἐξ οὗ ἀνεφύησαν οἱ πολυπληθεῖς αὐτοῦ κλάδοι. Βλ. *Notices et extraits des manuscrits*, 1799, τ. V, σ. 298 - 299. Méon, *Roman du Renard*, 1826, στ. 749 - 916 (κλάδος δεύτερος, κλοπὴ ἰχθύων), στ. 917 - 1130 (κλάδος τρίτος. Δι' ἰχθύων ἡ ἀλώπηξ ἀπατᾷ τὸν λύκον, λέγουσα αὐτῷ ὅτι εἶναι ἐδέσματα μοναχῶν καὶ προτείνει αὐτῷ νὰ καταταχθῇ εἰς τὸ τάγμα· ὁ λύκος δέχεται ὅπως φάγῃ ἰχθῦς, ἡ δ' ἀλώπηξ προσφέρει αὐτῷ ἓν μόνον τεμάχιον καὶ τὸν κείρει διὰ ζέοντος ὕδατος). Ἐν τῷ τετάρτῳ κλάδῳ, στ. 1131 - 1266 τοῦ *Roman du Renard* (Méon), ἡ κατὰ προτροπὴν τῆς ἀλώπεκος ἀλίστα τοῦ λύκου Isengrin ἐν τῷ πεπηγῷ ποταμῷ· παγώνει καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπαύριον κυνηγοὶ τὸν συλλαμβάνουσιν, ἀντὶ δὲ διὰ τῆς σπάθης ν' ἀποκόψωσι τὴν κεφαλὴν του, ἀποκόπτουσι τὴν οὐρὰν κατὰ λάθος. Οὕτω δὲ διαφεύγει κακῶς ἔχων. Ἐν τῷ δεκάτῳ κλάδῳ τοῦ *Roman du Renard* ἡ ἀλώπηξ, προσποιηθεῖσα τὴν νεκρὰν καὶ φαγοῦσα ἑπτὰ ἀρέγκας ἐν τῷ ἀμαξίῳ, παραλαμβάνει μίαν, τὴν προσφέρει εἰς τὸν Primaut, τὸν ἀδελφὸν τοῦ λύκου Isengrin, καὶ πείθει αὐτὸν νὰ μετέλθῃ τὸν αὐτὸν δόλον, ἵνα φάγῃ ἰχθῦς· ἀλλὰ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν ἀλιέων δέρεται καὶ φεύγει, οὐδεμίαν ἀρέγκαν φαγών. Τὸ ἐπεισόδιον τῶν ἐκ τῆς ἀμάξης κλαπέντων ἰχθύων ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ γερμανικῷ Reineke Fuchs (βιβλ. I, κεφ. 3), ἔνθα ὁμοίως διὰ δόλου ἡ ἀλώπηξ παγώνει τὴν οὐρὰν τῆς λυκαίνης (αὐτ., βιβλ. IV, κεφ. 1). Ἐν τῷ λατινικῷ ποιήματι τοῦ IB' Ἰσως αἰῶνος Reinardus Vulpes (éd. Fr. Mone, 1832) ἀναφέρεται ἐπίσης τὸ ἐπεισόδιον τῆς ἀλίστας τῶν ἰχθύων· ἀφ' οὗ ἐπάγωσεν ἡ οὐρὰ τοῦ λύκου, ἡ ἀλώπηξ τρέχει εἰς τὸ πλησίον χωρίον, ἀρπάζει τὸν ἀλέκτορα ἐν ὃς ἰερέως (σημειωτέα ἡ ὁμοιότης πρὸς τὸν παπᾶν τοῦ ἑλληνικοῦ παραμυθίου) καὶ ὀδηγεῖ τοὺς διώκοντας αὐτὴν πρὸς τὸ μέρος τοῦ λύκου, ὃν ραβδίζουσιν ἀνηλεῶς, ἀφέντες ἀκαταδίωκτον τὴν ἀλώπεκα· ἡ παπαδιά θέλει νὰ κτυπήσῃ τὸν λύκον εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ πελέκεως, ἀλλὰ σφαλεῖσα ἀποκόπτει τὴν οὐρὰν του, οὕτως δὲ κακῶς ἔχων ἐκεῖνος σώζεται⁵. Ἐν δυσὶ δὲ λατινικοῖς μύ-

5. Rothe, *Les romans du Renard*, 1845, σ. 42-43. Grimm, Reinhard Fuchs, σ. LXXIV-LXXV.

θοις τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος (Ἀλώπηξ, λύκος ἐν φρέατι. Ἀλώπηξ, λύκος καὶ λέων) ἡ ἀλώπηξ ἐπιφέρει συμφορὰς τῷ λύκῳ, πείσασα αὐτὸν ν' ἀλιεύσῃ ἰχθῦς, ὡς αὐτὴ δῆθεν ἐποίησε⁶. Κατὰ τινα ἐσθωνικὸν μῦθον⁷ ἡ ἀλώπηξ προσποιεῖται τὴν νεκράν, τρώγει ἰχθῦς τοῦ ἀμαξηλάτου, παραλαμβάνει καὶ ἄλλους φεύγουσα, καὶ ἐξαπατᾷ τὴν ἄρκτον λέγουσα ὅτι ἐθήρευσεν αὐτοὺς εἰς τὸ παρακείμενον ἔλος διὰ τῆς οὐρᾶς. Τὸ αὐτὸ ἐπιχειρεῖ καὶ ἡ ἄρκτος, ἀλλ' ἡ οὐρά της ἀποκρυσταλλοῦται, ἡ δ' ἀλώπηξ ἐλκύει ἐκ τοῦ παρακειμένου χωρίου κύνας, οἵτινες κακὴν κακῶς διώκουσι τὴν ἄρκτον. Κατὰ τινα πάλιν ἐβραϊκὸν μῦθον, ἡ ἀλώπηξ προσποιεῖται τὴν νεκράν, ἀπατᾷ οὕτω τὸν ἀμαξηλάτην καὶ τρώγει τοὺς ἰχθῦς· διὰ τούτων δὲ φέρει τὸν λύκον εἰς τὸ τέναγος, ὅπου τὸν κάμνει πολλὰ νὰ ὑποστῇ ἐκ τοῦ ψύχους⁸.

Ὅμοίως ἐν σερβικῷ παραμυθίῳ ἡ ἀλώπηξ ἐξαπλωθεῖσα ὡς νεκρά ἐν τῇ ὁδῷ ἀπατᾷ ἓνα ἀμαξηλάτην⁹. Τὸν αὐτὸν μῦθον εὐρίσκομεν καὶ παρὰ τοῖς Λάπωνσι καὶ αὐτοῖς τοῖς Ὀττεντότοις. Ἐν λαπωνικῷ παραμυθίῳ ἡ ἀλώπηξ προσποιεῖται τὴν νεκράν, ἐμβάλλεται εἰς ἑλκηθρον πλήρες ἰχθύων τρώγει πολλοὺς διὰ δόλου, φεύγει, συναντᾷ ἄρκτον, ἣν ἐπίσης ἐξαπατήσασα πείθει ν' ἀλιεύσῃ ἰχθῦς καὶ φέρει εἰς παγωμένην λίμνην ὅπου παγώνει ἡ οὐρά της ἄρκτου. Αὕτη ὁμως διαφεύγει, συλλαμβάνει τὴν ἀλώπεκα, ἀλλ' ἐκείνη διὰ δόλου τὴν κατακαίει¹⁰. Ἐν δὲ τῷ ὀττεντικῷ παραμυθίῳ ἀναφέρεται ἀντὶ ἀλώπεκος θῶς, ὃν ἐκλαβόντες νεκρὸν παραλαμβάνουσι ἐν τῷ ἰχθυοφόρῳ ἀμαξίῳ χάριν τῆς καλῆς δορᾶς αὐτοῦ· ὁ θῶς διαφυγὼν, ἀφ' οὗ ἐκορέσθη ἰχθύων, πείθει τὴν θάιναν νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ τέχνασμα, ταύτην ὁμως στερουμένην πολυτίμου δορᾶς, ἀντὶ νὰ θέσωσιν ἐν τῷ ἀμαξίῳ δέρουσιν ἀνηλεῶς οἱ ἀμαξηλάται¹¹. Ἐν ἑλληνικῷ παραμυθίῳ τῆς Τήνου ἡ ἀλώπηξ προσποιηθεῖσα ὁμοίως τὴν νεκράν ἀπατᾷ ἓνα παπᾶν καὶ τρώγει τοὺς ἐν τῷ δισακκίῳ τοῦ ἄρτους καὶ τὰ ἀντίδωρα, παροτρύνει δὲ καὶ τὸν λύκον Μουζούρην νὰ τὸν μιμηθῇ, ὃν ὁμως συλληφθέντα οὕτως ἐν παγίδι ἐκδέρει ζῶντα εἰς χωρικός¹². Τοιαῦται διηγήσεις περὶ τῆς ἀλώπεκος ἦσαν πιθανῶς κοιναὶ καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὡς εἰκάζομεν ἐκ τινος περὶ τῆς πανουργίας αὐτῆς μυθεύματος ἀναφερομένου ὑπὸ πατέρων τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. «Ἡ ἀλώπηξ ἐστὶ πολὺτροπον ζῷον. Πεινάσασα δὲ καὶ ἀποροῦσα τροφῆς, ἀπέρχεται ἐπὶ τοὺς ἡλιακοὺς τόπους, καταρρίπτουσα αὐτὴν εἰς γῆν καὶ ἀνεχομένη τὴν πνοὴν καὶ ὑποκρίνουσα τεθνηκυῖαν κεῖται ὑπτία

6. Παρὰ Grimm, αὐτ., σ. 425.

7. Ἀρ. 4 παρὰ Grimm, αὐτ., σ. CCLXXXVI-CCLXXXVII.

8. Ἐν ἐβραϊκῇ συλλογῇ μύθων. Rabbi Berachia Hannakdan, Mischlé schulim (Διηγήσεις περὶ ἀλώπεκος), α' ἐκδ. Mantua 1557, 8ον· ἐν ἰουδαϊκογερμανικῇ μεταφράσει, 1588· μετὰ λατ. μεταφρ. ὑπὸ Melchior Hanel, Praga 1661, 8ον, ἀρ. 99. Παρὰ Grimm, Rein. Fuchs, σ. CCLXXXIII.

9. Wuk Karadschitsch, Volksmärchen der Serben, B. 1854, ἀρ. 50.

10. Germania 1870, τ. XV, σ. 162 κέ.

11. Bleek, Reynard the Fox in South Africa, Lond. 1864, ἀρ. 8.

12. Hahn, Gr. u. alban. Märchen, ἀρ. 86. Pio, Νεοελληνικά παραμύθια, Cop. 1879, σ. 209-211.

τούς ὀφθαλμούς τε καὶ τοὺς πόδας ἄνω ἔχουσα. Ἐπερχομένων δὲ τῶν πετεινῶν καὶ αὐτὴν κατεσθίειν βουλομένων, ἐκείνη ἐτοίμως αὐτὰ κρατεῖ»¹³.

Ὁ πνιγμός διὰ τῆς ἐξαπατήσεως τῆς ἀλιείας προβάτων ἐν θαλάσῃ ἀπαντᾷ ἐν πολλοῖς ἐλληνικοῖς παραμυθίοις, ὧν ἐν ἐδημοσιεύθῃ ἐν Νεοελληνικοῖς ἀναλέκτοις (τ. Β', σ. 98) καὶ ἐν παραμυθίοις ἄλλων εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν.

Ἡ πρώτη παραλλαγή εἶναι πολὺ περίεργος διὰ τὴν μεσολάβησιν τοῦ κόρακος καὶ τοῦ ὄνου· ὁ λύκος σώζεται καὶ ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς κλάδοις τῆς ἐποποιίας, ἀλλὰ κατὰ πολὺ διάφορον τρόπον, ὥς ἀνωτέρω εἶδομεν.

Ἡ δευτέρα παραλλαγή ἐπήγασεν ἐξ ἀρχαιοτάτου τινὸς μύθου. Ἐν τῇ συλλογῇ τῶν αἰσωπείων μύθων εὐρηνται δύο παραλλαγαὶ ἐνὸς παραπλησίου μύθου, φέροντος τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀλώπηξ ἐξογκωθείσα τὴν γαστέρα», ὅπου τὸ πάθημα τοῦ λύκου ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀλώπεκα: «Ἀλώπηξ λιμώττουσα ἐν πῆρᾳ ἐθεάσατο ἐπὶ τινα καλύβην βοσκοῦ κρέα καὶ ἄρτον ὑπ' αὐτοῦ καταλειφθέντα καὶ εἰσελθοῦσα ἔφαγεν αὐτὰ ἡδέως. Ἐξογκωθείσης δὲ αὐτῆς τῆς γαστρὸς, καὶ διὰ τοῦτο μὴ δυναμένη ἐξελθεῖν τῆς καλύβης, ἔστενε καὶ ἐπωδύρετο. Ἐτέρα δὲ ἀλώπηξ διερχομένη ἤκουσεν αὐτῆς τῶν στεναγμῶν, καὶ προσελθοῦσα ἐπυνθάνετο, δι' ἣν αἰτίαν τοῦτο ποιεῖς; Μαθοῦσα δὲ τὸ γεγονὸς ἡ ἀλώπηξ ἔφη· «ἀλλὰ μένε τέως ἐνταῦθα, ἕως ἂν τοιαύτη γένη, ὅποια οὐσα εἰσῆλθες»¹⁴. Κατὰ τὴν παραλλαγὴν τοῦ μύθου τούτου ἡ ἀλώπηξ «ἐν τι ἰδρυὸς κοιλώματι ἄρτους καὶ κρέα ὑπὸ τινῶν ποιμένων καταλελειμμένα, ταῦτα εἰσελθοῦσα κατέφαγεν»¹⁵. Ὁ μῦθος ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Ὀρατίω, ἐνθα μῦς ἀρουραῖος ἐξογκοῦται τὴν γαστέρα, ἱκτίς δὲ τις συμβουλεύει αὐτὸν ὅσα ἡ ἀλώπηξ τὴν ἑτέραν ἀλώπεκα.

*Forte per angustam tenuis nitedula rimam
repserat in cumeram frumenti; pastaque rursus
ire foras pleno tendebat corpore frustra.
Cui mustela procul: «Si vis, ait, effugere istinc
macra cavum repetes arctum, quem macra subisti»¹⁶.*

Παρὰ Λαφονταῖν ἱκτίς εἶναι ἡ εἰσελθοῦσα εἰς ἀποθήκην καὶ παχυνθεῖσα, μῦς δὲ ὁ συμβουλεύσας¹⁷. Λατινικὸς τις μῦθος τῆς IB' ἑκατονταετηρίδος ἀναφέρει τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ λύκου Isengrin καὶ τῆς ἀλώπεκος Renard. «Dya (?) qui a Rainhardus duxit foeneratorem Isengrinium ad locum multarum carnum, qui cum tenuis per foramen artum intraverat, inflatus exire non potuit; vigiles vero per clamore Rainhardi (excitati?) Isengrinium usque ad evacuationem fusti-

13. [Ἐπιφανίου], Φυσιολόγος 19 ἐν Migne, Patr. Gr., τ. 43, σ. 529.532. [Εὐσταθίου Ἀντιοχείας], εἰς Ἐξαήμερον ἐν Migne, αὐτ., τ. 18, σ. 747.

14. Ἀριθ. 31β Halm. Ἀρ. 158, σ. 350 Kor. Βλ. καὶ Βαβρ. μυθ. 86.

15. Αὐτ., ἀρ. 31 Halm. Ἀρ. 158, σ. 95 Kor.

16. Horat., Ep. I, vii, 29-34.

17. Lafontaine, Fables, III, 17 (La belette entrée dans un grenier.)

gaverunt et pellem retinuerunt». (G r i m m, R. F., σ. CCIX). 'Εν δὲ τῇ ἀρχαιοτέρᾳ γερμανικῇ παραλλαγῇ τῆς ἐποποιίας, ἡ ἀλώπηξ κλέπτει χοῖρον διὰ δόλου, ὃν ὁμοῦς τρώγει ὁ λύκος, ὥς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἡμετέρου παραμυθίου. Ἡ λιμώττουσα ἀλώπηξ, ἵνα ἐκδικηθῇ, ἀποκρύπτει τὴν πεινὰν τῆς, ὑπόσχεται δὲ εἰς τὸν διψῶντα λύκον νὰ τῷ εὖρη καὶ οἶνον· φέρει δὲ αὐτὸν μετὰ τῆς λυκαίνης εἰς τὸ κελλάριον μοναστηρίου, ὅπου ὁμοῦς συλλαμβάνεται τὸ ζεῦγος τῶν λύκων καὶ πολλὰ πάσχει (G r i m m, αὐτ., σ. CIII). 'Εν τῷ Reineke Fuchs (βιβλ. I, κεφ. 12) τῇ πανουργίᾳ τῆς ἀλώπεκος συλλαμβάνεται ἐν τῇ ἀποθήκῃ ἱερέως διὰ παγίδος ὁ γάτος ἀντὶ ταύτης. 'Εν τῇ αὐτῇ παραλλαγῇ (βιβλ. I, κεφ. 17) ἡ ἀλώπηξ διηγεῖται ὅτι ἔφερε ποτε εἰς τὸ κελλάριον ἐνὸς ἱερέως τὸν λύκον, ὅπου οὗτος ἔφαγε τόσον λαρδίον, ὥστε δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ διὰ τῆς στενῆς ὀπῆς, δι' ἧς εἰσῆλθεν· ἐκείνη δ' ἤρπασεν ἐξ αὐτῆς τῆς τραπέζης τοῦ ἱερέως ἕν ἐψητὸν καπώνιον καὶ τοὺς διώκοντας αὐτὴν ἔφερε πρὸς τὸ μέρος ὅπου εὕρισκετο ὁ λύκος, ὃν ἀνηλεῶς δείραντες ἔρριψαν ἡμιθανῆ εἰς τινα τάφρον βορβορώδη. Ὅμοιον παραμύθιον περὶ λύκου οὕτως ἀπατηθέντος ὑπὸ τῆς ἀλώπεκος ἐσώζετο ἐν Hessen (G r i m m, σ. CCIX). Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο εὐρηται καὶ ἐν τῇ γαλλικῇ παραλλαγῇ¹⁸. 'Εν τῷ δεκάτῳ κλάδῳ τῆς γαλλικῆς ἐποποιίας ὁ Renard προτείνει τῷ λύκῳ Remaid νὰ τὸν ὀδηγήσῃ νὰ φάγῃ τὰ χοιρομήρια ἐνὸς χωρικοῦ. Διὰ τῆς αὐτῆς μόλις γωραῖσιν· ἡ ἀλώπηξ ἐξέρχεται πρώτη, ἀλλ' ὁ λύκος, πολὺ φαγὼν λαρδίον, δὲν δύναται νὰ ἐξέλθῃ. Καταφθάσας δὲ ὁ χωρικός, τὸν δέρει καὶ μόλις διαφεύγει διὰ τῆς ἀνοιχθείσης θύρας. 'Εν τῷ αὐτῷ κλάδῳ ἡ ἀλώπηξ προτείνει νὰ κλέψῃ τὰς χίνας ἐνὸς ἱερέως· ἀλλ' αὐταὶ φυλάσσονται ἐπιμελῶς, οἱ δὲ κύνες ἐπιπίπτουσι κατὰ τοῦ λύκου. Καὶ ἐσθωνικὸν παραμύθιον ἔχει τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. Ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλώπηξ περισταναὶ λάθρα ἐν γαμηλίῳ συμποσίῳ, ὁ λύκος κατὰ προτροπὴν τῆς ἀλώπεκος ψάλλει, οἱ συνδαιτυμόνες ἐννοοῦσι τὴν παρουσίαν του, τὸν καταδιώκουσιν, ἀλλὰ διαφεύγει πολλὰ παθὼν· ἡ ἀλώπηξ χρίει τὴν κεφαλὴν τῆς με ἀνθόγαλα καὶ προσποιεῖται εἰς τὸν λύκον ὅτι πολλὰ καὶ αὐτὴ ὑπέφερε¹⁹. Παραπλήσιον εἶναι καὶ ὀττεντοτικὸν τι παραμύθιον. Ἡ ἀλώπηξ τρώγει ὅλον τὸ ὀξύγγιον ἀνθρώπου, ὃν ὑπηρετεῖ, καὶ ἀλείφει τὴν οὐρὰν τῆς υαίνης ὑπηρετοῦσης ἐπίσης ἐκεῖ, ὥστε ὁ κύριος ὑπολαβὼν ὡς ἔνοχον ταύτην τὴν δέρει ἀπηνῶς²⁰.

Ὁ ἀποπνιγμὸς τοῦ λύκου ἐντὸς τοῦ θερμοῦ ἔχει ὁμοιότητά τινα μὲ τὴν ἐν πολλαῖς εὐρωπαϊκαῖς παραλλαγαῖς κουράν αὐτοῦ διὰ ζέοντος ὕδατος, περὶ ἧς ἀνωτέρω, μάλιστα δὲ μὲ τὴν τιμωρίαν τῆς ἄρκτου, ἐν τῷ παραμυθίῳ τῆς Βουκοβίνας, οὗ ἐν ἀρχῇ ἐμνήσθημεν.

18. Méon, Le roman du Renard, στ. 4318-4555.

19. Ἀρ. 2 παρὰ Grimm, σ. CCLXXXV.

20. Bleek, ἐνθ' ἀν., ἀρ. 9.